

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו שבת פרשת כי נצבים תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תתקל"ז

בסעודה שלישית

אך אחת מהסיבות היא, כי האדם מרגיע עצמו, הלא זה כמה שנים הוא עובר כבר את יום המשפט, ותהלה לא-ל היה לו בכלליות שנה טובה, ולא מחשיב עצמו גרוע הרבה יותר מהשנה שעברה. ורואה שגם אם אינו צדיק, הקב"ה הוא בעל הרחמים, ויוצאין מלפניו בדימוס גם במצבו, ואין לו שום סיבה שגם בשנה זו לא יהיה כן, כי לא נשתנה הרבה מעמדו מאז עד עתה, ודי לו באנחה על מצבו ובהרהור תשובה, והכל יסתדר. אבל באמת הא גופיה קשיא, הלא כל האומר הקב"ה ותן וכו' (בבא קמא נ.), ואם כן באמת איך יתכן כזאת, כאשר יודע שאנו מלאי עון, וכי לית דין ולית דיין ח"ו.

אמנם הביאור בזה מבואר בספרי מוסר, דמבואר ברמב"ם (ה' תשובה ג-ב) אדם שעונותיו מרובין על זכויותיו, מיד הוא מת ברשעו וכו' ע"ש. וכתב עלה הראב"ד, לא כמו שהוא סובר, כשאמרו (ראש השנה טז:): רשעים נחתמין לאלתר למיתה, שמיד מתים, ואינו כן, כי יש רשעים חיים הרבה, אלא נחתמין לאלתר שלא ימלאו ימיהם לשני הדור שנגזרו עליו, ועיקר דבר זה (יבמות מט:): ע"כ. וביאר בלחם משנה דאמרינן (שם) את מספר ימיך אמלא (שמות כג-כו), אלו שני דורות, וברש"י אלו שנים שפוסקים לאדם בשעת לידתו ע"כ. ופירוש נחתם למיתה, רוצה לומר לדעתו, שאם גזור עליו בשעת לידה שיחיה חמשים שנה, לא יחיה אלא ארבעים ע"ש.

ואם כן גם כאשר עבר על האדם אשתקד שנה טובה, אין זה ראיה שיצא בדימוס, כי יתכן שעבור מעשיו הורידו מקצבת שנותיו כמה שנים. וכמו כן היה גם בשנים הקודמות, ויבוא יום שיסתלק מן העולם בקוצר ימים,

והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, והשבות אל לבבך בכל הגויים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה, ושבת עד ה' אלקיך וגו' (ל-א). ויש להבין כי בשלמא הקללה מעורר את האדם לתשובה, שמתבונן כי לית דינא בלא דינא, ובודאי שכל זה בא עליו לעורר אותו מן השמים על מעשיו. אבל הברכה בדרך כלל מרחק את האדם מתשובה, ואדרבה הכתוב אומר, פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת וכו', וכסף וזהב ירבה לך, ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך (דברים ח-יב), ולמה אמר כאן כי יבואו עליך 'הברכה', והשבות אל לבבך וגו'.

גם לבאר מה שאמרו חז"ל (ראש השנה לב:): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם מפני מה אין אומרים לפניך ישראל שירה בראש השנה וביום הכיפורים. אמר להם, אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וישראל אומרים שירה ע"כ. ויש להבין הענין של ספרי מתים הפתוחים.

ונראה כי הנה אנו עומדים כעת קודם יום המשפט, והרי רואין שכאשר יש לאדם משפט בשר ודם רק על סכום ממון או מאסר, הוא עושה כל השתדלות שיש בידו, ולא יוכל לאכול ולישן מרוב דאגתו. ואם כן מכל שכן במשפט עליון, הבוחן ובודק גנוי נסתרות, ודנין אותו ואת בני ביתו על החיים, וגם על איכות החיים, איך יתכן שבני אדם שלווים ושקטים, הלא מאמינים בני מאמינים אנו, ואין להאדם שום ספק בגודל כח המשפט אשר עומד לפניו.

והדין כבר תלוי עליו, אלא שנדחה על ימים הבאים עליו. וזהו שאמרו, מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחים, יתכן שעדיין הוא בספרי חיים, ויתכן שהוא כבר נרשם בספרי מתים. ויש לעורר רחמי שמים על דינו, ואיך אפשר לומר אז שירה.

ואנו מבקשים בראש השנה, אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו, והלא עדיין לא נגזר, ורק ביום צום כיפור יחתמו. אך יתכן שיש עלינו כבר גזר דין מהשנים הקודמות, חוץ מהדין שעומד לפניו כעת, ועל זה מבקשים קרע רוע גזר דיננו. וגם ברגע האחרונה של השנה, בתפלת מנחה, עדיין אנו מבקשים ברכ עלינו את השנה הזאת, כי מי יודע אם יצא בשנה מבורכת, ולא נגזר עליו דבר בשנה זו שיארע לו מאורע לאחר זמן.

*

ולפעמים יש עוד סיבה, שהגם שלא יצא צדיק בדינו אשתקד, אף על פי כן עובר עליו שנה טובה ומבורכת, והוא על דרך שאמר הכתוב (דברים ז-י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, לא יאחר לשונאו, אל פניו ישלם לו. וברש"י בחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאבידו מן העולם הבא ע"כ. והיינו כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וגם לרשעים משלם שכר מצותיהם. וברשעים יתכן שישתלם להם הכל בחייהם, יש להם עושר וכל טוב ואריכות ימים, וכל זה היא קללה עצומה להם, שבזה מאבידים מחלקם בחיים לעולם הבא. (ועיין בגמרא (סנהדרין קא.) ברבי עקיבא שאמר לרבי אליעזר, אמרתי שמא ח"ו קיבל רבי עולמו וכו' ע"ש.) וברמב"ן (שם) מביא מהמדרש (קה"ר ז-לב) מפני שלשה דברים הקב"ה מאריך אף לרשעים בעולם הזה, שמא יעשו תשובה, או עשו מצות שהקב"ה ישלם שכרן בעולם הזה, או שמא יצאו מהן צדיקים וכו' ע"ש. - ומה גם לפי מה שפירש בלחם משנה (שם) דברי הרמב"ם, שמיד הוא מת ברשעו, רוצה לומר מיתת עולם הבא ע"ש. בודאי שאין ראייה ממה שהצליח בהשנים הקודמות.

גם ידועים דברי הרמב"ם (ה' תשובה ו-ג) שאפשר שיחטא האדם חטא גדול, או חטאים הרבה, עד שיתן הדין לפני דיין האמת, שיהיה הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו התשובה, ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאים שעשה וכו' ע"ש. ומעתה אם ה' היה מענישו ביסורין בגופו או ממונו, היה מתעורר לשוב על חטאיו, על כן

שנצטרפו פרוטה לפרוטה מהמשפט של ראש השנה שנגזר עליו מידי שנה בשנה. והלא הקב"ה הוא ארך אפים, מאריך אף וגבה דיליה, ודיני ה' ועונשיה שנגזרו בראש השנה, מגודל חסד ה' מדחה אותם על השנים הבאות. וכמו כן כאשר רואים בשנה אחת שנעשה לו הפסד גדול בממונו, או שנחלה במחלה קשה, או שאירע לו מאורע של צער גדול, יתכן שאין זה ממעשים שעשה בשנה זו, אלא הדין היה עומד ותלוי כבר מזמן מוקדם. והרי רואים כי האדם לימי זקנותו עובר עליו כמה פעמים שנים קשות, אף על פי שהשנים הקודמות היו טוב, וכי בשנה זו האחרונה היתה התנהגותו גרוע יותר מהשנים הקודמות, ועל כרחק שזהו חבילה מכמה שנים שעברו, וכעת חלה עליו הדין בפועל.

והרי כמה אנשים בשנותיהם האחרונות אובדים הזכרון, ואין יודעם מימינם ומשמאלם שנה אחר שנה, והרי בשנה האחרונה לא עבר על שום עבירה, שהרי אנוס הוא ופטור מן המצות, ואיך יצא דינו בראש השנה לחיוב. ועל כרחק שזהו תוצאה מהדין שדנו אותו כבר לפני כמה שנים, שבימי הזקנה יהא מצבו כן.

ולכן בכל ראש השנה כשעומד בדין, צריך האדם לעורר רחמי שמים בכפליים, חדא על מעשיו של השנה שעברה, שיצא זכאי בדינו. שנית, שאם נגזר עליו דין מחטאיו מהשנים הקודמות, שיחזור עליהם בתשובה, ולבטל הדין של אשתקד התלוי על צוארו.

ועל כן גם בימי נערותו יש לבקש רחמים, אל תשליכנו לעת זקנה, ככלות כחינו אל תעזבנו (תהלים עא-ט), ואין זה תפלה הנוגע לימי הדין של שנות הזקנה, אלא זה נוגע אליו גם כהיום. כי הדין שהאדם עומד במשפט כעת בראש השנה, יתכן שיצא הדין עליו, שלעת זקנה יחסרו משנותיו, הן בכמות והן באיכות, כי לא יוכל לדעת כעת מה נגזר עליו מכבר, שיצא לפועל רק שנים לאחריו.

ואם כן אי אפשר להיות האדם רגוע מהשנים הקודמות, שרואה שיצא דינו לטובה, שהרי כל השנה עבר עליו בהצלחה, כי יתכן שדחו את הגזירה לשנים הבאות, ואין הקב"ה ותן. והקב"ה בשעת הדין אנו אומרים (בתפלת ראש השנה) צופה ומביט עד סוף כל הדורות, להביא חוק וזכרון להפקד כל רוח ונפש, שמרוב חסדו ית"ש מאריך אפו, וצופה ומביט לאחרייתו, כדי ליתן לו עת שיוכל לתקן ולסלק את הדין.

ואם כן בכל ראש השנה בשעה שהאדם מתייצב לדין, יתכן שהוא כבר נכתב אשתקד בספרי מתים,

מסיחין את דעתו מהתשובה, בראותו שעוברים עליו ימים של הצלחה, ובוזה מונעין אותו מן התשובה ח"ו.

*

והיוצא לנו מזה, כי לא יתפתה אדם להיות רגוע מגודל יום הדין, שהרי בכל השנים שעברו יצא זכאי בדינו, והוא מצליח במעשיו, ומה ישתנה שנה זו משאר השנים שעברו, כי באמת לא מובטח האדם כלל איך יצא דינו. כי הדין בראש השנה הוא 'לדונו לצדיק או לרשע', אבל הוצאת עונשו לפועל יתכן שתהא רק לאחר זמן. ובבוא ימי המשפט יש לו לעורר רחמים בכפליים, הן על הדין שנוגע כעת שיצא זכאי במשפט, שנית, להעביר החרון אף שתלוי על ראשו עוד מימי קדם.

ובזה נבוא אל המכוון, כי ממה שרואה את הברכה לפניו, ולעומת זה יודע נגעי לבבו, והרי מאמין שאין הקב"ה ותרן, ואם כן הברכה הלז הוא רק סמיית עין, ואין בזה ברכה אמיתית. ולכן כאשר יבוא עליך כל הדברים האלה, הן הברכה והן הקללה, והשבות אל לבבך, תשים זאת אל לבך להתבונן, הרי אתה יודע באמת המצב שלך, שהנך במעשיך נדח 'בכל הגויים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה', ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, ובודאי דאית דין ואית דיינא, ואם כן הברכה עצמה יתכן שאינה רק כפי ראות עיני האדם, אלא טובא גניז ביה, ועושר שמור לבעליו לרעתו, על כן ושבת עד ה' אלקיך.

*

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ואת המות ואת הרע וגו', ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (ל-טו). וברש"י אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתנו, ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך. ועל זה נאמר (תהלים טז-ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב, לומר את זה קח לך ע"כ. וכבר הקשו המפרשים דכיון שכבר ביאר שהחלק השני הוא מות ורע, אין מן הצורך לייעץ ובחרת בחיים, שלא יבחרו בסם המות. וגם להבין הכפל ובחרת בחיים 'למען תחיה', בודאי שאם יבחר בחיים יחיה.

ונראה דהנה ידוע גודל כח התשובה, שגם אם עבר על דברי ה', וסר מן דרך התורה, מכל מקום ידו פתוחה לקבל שבים. וקול ה' שמכריז 'ובחרת בחיים' הוא גם אחר שהיה משוקע בחטא, יוכל עוד לשנות דרכו ולחזור בתשובה שלימה, עד שלא יעלה זכרון חטאיו

לעולם. אמנם כל זה הוא רק במי שמאמין באמונת אלקי עולם, אבל מי שדעתו משובש במינות, אמרו חז"ל (עבודה זרה יז.) על הפסוק (משלי ב-יט) כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים, ופריך וכי מאחר שלא שבו היכן ישיגו. ומשני הכי קאמר [כל המשתמדין לעבודה זרה אחר שנדבקו במינות אינם שביין], ואם ישובו, לא ישיגו אורחות חיים [ממהרין למות מתוך צרה וכפיית יצרם, או זו גזירת המלך עליהם למות], למימרא דכל הפורש ממינות מיית ע"כ. וביאר במהרש"א דלפי שהיה מורגל במינות, קרוב הדבר שיחזור לסורו, לכן אם תשובתו שלימה עושה ה' עמו חסד, וממית אותו מיד, כדי שימות כשהוא עדיין בתשובתו ע"ש.

והנה דרכו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה (שבת קה.). ולכן יש להאדם להשתדל לשוב אל ה' על עונותיו בנעוריו, בעוד שלא הגיע עדיין למצב של מינות ופריקת עול, כי הגם שאפילו אז עדיין יוכל לשוב, מכל מקום לא יחיה אחר זה, כי הפורש ממינות מיית. ועל כן הקב"ה מורה לו 'ובחרת בחיים למען תחיה', תקדים עצמך לבחור בחיים, בעוד שאחר בחירתך תוכל עוד להמשיך לחיות, ולא תמתין עד למצב שתשוב ולא תחיה עוד.

ועל זה נאמר כי לא תחפוץ במות המת כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה (יחזקאל לג-יא), על פי מה שכתב בתורת משה (בפרשתנו קלח.) במה שנאמר על הרשע האומר בשרירות לבי אלך, לא יאבה ה' סלוח לו (כט-יט), כי אנו אומרים (במוסף לר"ה) עד יום מותו תחכה לו, והיינו כי הקב"ה מחכה על תשובת יציר אדמתו, אבל מחכה רק לאלו שיכולין לחיות בתשובתם, אבל במין אין הקב"ה מחכה לתשובתו, כי לא יחפוץ בהשחתת העולם. והוא לא יאבה ה' סלוח לו, שאינו מתאוה ה' לסלוח לו, (כי מצינו לשון אבה על התאוה, כמו (תהלים קיט-ב) גרסה נפשי לתאבה אל משפטיך), כי ימות על ידי תשובתו, ואין ה' מתאוה לזה ע"כ. (והכפיל דבריו בדרשות חתם סופר ח"ג ח:). והוא שאמר הכתוב, כי לא תחפוץ במות המת, שאין לה' חפץ לחכות על תשובת הרשע שיצטרך למות אחר זה, כי אם בשובו מדרכו וחיה, שאחר התשובה יוכל לחיות עוד, לתשובה כזה הקב"ה מתאוה ומחכה.

*

עוד יש לומר לבאר הכתובים הללו, ויתבאר גם כן שהתחיל ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב,

*

הנה נכנסים כעת ליום טוב של ראש השנה, ויש לשום לב לבל להטעות עצמו לחשוב, אם היה טוב בעבר בוודאי יהיה טוב גם להבא, שכמו שעבר המשפט של שנים הקודמים לחיים ולטוב, כן יעבור המשפט של שנה זו, כי ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, קיינער וויסט נישט וואס איז אפגעשריבן געווארן אויף איהם אין די פארגאנגענע יאהרן, און וואס וועט זיין די קומענדיגע יאהר, זיין עצם לעבן, און ווי אזוי זיין לעבן זאל זיין, זיין פרנסה, נחת פון קינדער, עס איז דא א חשובן אוועק געלייגט געווארן פון פריער, איין טאג וועט מען זיך אפרעכענען מיט איהם. - על כן כשנכנסים ביום המשפט צריכין לבלות היום בתפלה, לבקש רחמים, הן על משפטו שעומד כעת ביום הדין, והן על משפטו העבר משנים הקודמים, להסיר מעליו אם נגזר עליו גזר דין.

ואף שבכל השנה אי אפשר ליחיד לקרוע גזר דין שנגזר עליו, אבל בימים אלו שהכתוב אומר (ישעיה נה-ו) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, אלו עשרת ימים שביין ראש השנה ליום הכיפורים, הקב"ה ממציא עצמו לכל אחד ואחד, קען מען מיטן כח פון תפלה מעורר רחמים זיין, אראפ נעמען א גזר דין פון פריער (ראש השנה יח.). עס איז די איינציגע זמן וואס א איד קען גרינג פועל'ן אלעס. לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, נישט צו ווארטן ווען מען האט שוין א פראבלעם, און דאמאלטס האט ער שוין צייט צו בעטן, עכשיו בראש השנה וביום הקדוש לבלות כל היום להתפלל על כל צרכיו, לא רק בפיו, אלא מקירות לבו ובכוונה נכונה.

הנה נשאר לנו עוד יום אחד מהשנה, ערב ראש השנה, יש להכין עצמו כראוי ליום הדין, יום אחד בשנה נחשב כשנה, יכולין עדיין לתקן כל מעשיו של השנה שעברה. גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה ושיעבוד גליות, מה שאנו גרים בין אומה"ע. - יתן ה' שנוכה להתברך כולנו לשנה טובה ומתוקה, כי באמת כל השנים המה טובים, כי מאתו יתברך לא תצא רעות, אבל לאו בכל פעם הטובה היא מתוקה, על כן טובלין בדבש, ומתפללין שיהיה שנה טובה ומתוקה, ונוכה לחיים ארוכים בשלחה ולא בצער.

ומסיים ובחרת 'בחיים' לחוד, ולא אמר ובחרת בחיים ובטוב, כמו שהתחיל בשניהם. וגם למה הזכיר כעת גם את זרעו, למען תחיה אתה זרעך. ונראה כי מי שזוכה להשיג, יבין וישכיל בדעתו כי התורה הקדושה דרכיה דרכי נועם, ומתוקה מדבש ונופת צופים, עד שאין טוב 'אלא' תורה (אבות ו-ג), שזהו הטוב האמיתי שישנו בעולם, אשר על ידו זוכין לכל הדברים, עד לחיי העולם הבא, חיים נצחיים. אמנם אנו רואין שגם בדברים שמשגיג שהוא טוב לו באמת, הוא מזניח אותו בשביל איזה סיבה, עבור התרשלות או עייפות או עבור תאוה של תענוג שבא לפניו, כי גם דבר שהוא טוב באמת, הרי יכולין לחיות זמן קצר גם בלי זה.

אבל יש שזוכה להשיג כי הם חיינו ואורך ימינו, התורה היא רוח חיותו, וכמו שהגוף צריכה אויר לנשימה בלי הפסק, כן התורה היא האקסעדזשין שלו, ומזה לא יוכל לפרוש גם לרגע. וכמו שהמשיל רבי עקיבא אותנו לדגים שבים, שהפורש משם כפורש מן החיים, והיה מקהיל קהלות רבים ועוסק בתורה גם בזמן גזירת המלכות (ברכות סא:). וזהו שאמר הכתוב, ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, שהתורה יש לה שתי מדריגות, אחד חיים ואחד טוב, ובחרת בחיים, שתגיע להשגה שהתורה היא החיים שלך. ואתה תומיך גורלי, שמניח ידו עליה ואומר בחור לך חלק זה בנחלתי, להשיג שזהו חיותו, וחיים בלי תורה לרגע, הוא כמפסיק חיותו.

ועל זה אנו מתפללים (בתפלת עשיית) זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים, אשר לכאורה הוא כפל לשון במלות שונות. אך מתחלה מבקשים על חיי גשמיים, זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, שהקב"ה רוצה שנחיה, ובעל כרחך אתה נולד. ושוב מבקשים שנבוא להשגה כי החיים הלז הוא רק בקיום התורה שזהו אויר חיותנו. וכתבנו 'בספר החיים', להשיג שהספר הוא החיים שלנו, למענך אלקים חיים, שאתה תומיך גורלי להורות לנו ובחרת בחיים.

והנה כאשר האדם מחנך את בניו שהתורה היא טוב, יתכן שהם יזניחו את הטוב בשביל טובות אחרות מתענוגי העולם. אבל כאשר תלמדם שזהו החיים שלך, ואי אפשר לפרוש ממנה, שזהו האויר לנשימה, והפורש ממנה לרגע הוא כמו דג הפורש מהמים, אז תחיה אתה זרעך אחריו.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יואל ווערצבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לבריתו של אאע"ה למול מצב	מוה"ר ר' מנחם מארקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למול מצב
הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 347.243.1944	